

що падають на Лондон, можливо, скидає сам уряд, «аби тримати людей у страху» [9, с. 110]), так і відомих постатей своєї країни самими ж англіцями (... На Чапліна злобно обрушилась фашистська преса Англії /...На Чапліна люто накинулася фашистська преса Англії [9, с. 316]).

Отже, на особливості функціонування топонімів-концептів у художніх текстах впливає як історія народу, так і наявність допоміжних топонімів-концептів, що беруть на себе певне смислове навантаження. Порівнюючи історичний аспект аналізованих топонімів-концептів *Україна, Франція та Англія*, а також допоміжних топонімів *Київ, Дніпро, Париж, Сена, Лондон, Темза*, можна відзначити, що історична складова топонімичної системи хороніма *Україна* значно ширша, порівняно з системами *Франції та Англії*. До головних особливостей функціонування хоронімів *Україна, Франція та Англія* у текстах художньої літератури належить також наявність спільних та відмінних для топонімів-концептів *Україна, Франція та Англія* конотацій.

Література:

1. Лавер О. Інформаційний потенціал антропонімів у творах П. Куліша. [Електронний ресурс] / О. Лавер. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Lekb/2009_18/Laver.htm
2. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М., 1973. – 366 с.
3. Юрченко Т. Г. Лінгвокогнітивний потенціал антропонімів та специфіка їх функціонування в художньому тексті (на матеріалі прози павла Загребельного) / Т. Г. Юрченко // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1. – С. 513–518.
4. Филатова Е. В. Структура и функции коннотативной сферы поэтонимов и опыт их лексикографической интерпретации : Дис. на соиск. ученой степени кандидата филол. наук / Е. В. Филатова. – Донецьк, 2015. – 241 с.
5. Литвин Л. В. Ономастична система художньої прози (на матеріалі французьких романів XIX–XX століть) [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.05 / Литвин Людмила Василівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 21 с.
6. Бальзак Оноре де Собрание сочинений [Текст] / О. д. Бальзак ; общ. ред. А. В. Луначарский, Е. Ф. Корш. – М. : ОГИЗ.
7. Загребельний П. А. Диво [Текст] : роман / П. А. Загребельний. – Х. : Фолио, 2007. – 637 с. – (Серія «Історія України в романах»).
8. Костенко Л. В. Записки українського самашедшого / Л. В. Костенко – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416 с.
9. Оруэлл Дж. Англичане / Оруэлл Дж. «1984» и эссе разных лет – пер. с англ. – Москва : «Прогресс», 1989. – 377 с.
10. Rosnay de Tatiana Elle s'appelait Sarah – Editions Héloïse d'Ormesson – 416 p.
11. Храпченко М. Б. Горизонты художественного образа / М. Б. Храпченко. – М. : Худож. лит., 1982. – 334 с.
12. Усова О. О. Ономастикон художніх творів Миколи Хвильового : дис...на здоб. ступ. канд. філол. наук / О. О. Усова. – Донецьк, 2008. – 195 с.
13. Єсипенко Н. Г. Лексико-семантичні компоненти авторського стилю і мовна картина світу (на матеріалі англійської прози воєнної та мирної тематик) [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Єсипенко Надія Григорівна; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2007. – 20 с.
14. Фещенко В. В. Павло Загребельний. Нарис творчості / В. В. Фещенко. – К. : Дніпро, 1984. – 207 с.

УДК 82.091: 821.161.2+821.111

С. С. Кобута,

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, м. Івано-Франківськ

ПЕРСОНАЖІ РОМАНІВ ІВАНА БАГРЯНОГО ТА ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА ЯК ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ»

У статті розглядаються та систематизуються центральні персонажі романів Івана Багряного та Джорджа Орвелла через призму їхнього уособлення авторської концепції вільної людини. Особлива увага приділяється домінантним рисам характерів героїв письменників та пошуку у них спільних рис, котрі дали б змогу говорити про збірний образ конформіста/нон-конформіста в романах авторів. Визначаються спільні та відмінні риси інтерпретації Іваном Багряним та Джорджем Орвеллом вільної людини, втілені у їхніх центральних персонажах, здійснюється порівняння типових характерів у художніх творах письменників.

Ключові слова: Іван Багряний, Джордж Орвелл, типологічний підхід, вільна людина, контраст, поляризація, духовна еволюція, воля, духовність, матеріалізм, гідність.

FREEDOM IN THE SOCIAL POETRY OF IVAN BAHRJANYJ AND GEORGE ORWELL

The article dwells on the transformation of the notions of freedom in the novels of Ivan Bahrjanyj and George Orwell. Both authors pay their attention to the problem of social and psychological dependence of a common person from the surrounding materialistic and ideologically biased world. Both writers prove that a person remains free as long as s/he keeps their inner freedom intact. At the same time there are some similarities and differences when defining main features of character of a «free person». For one thing George Orwell never portrays a perfect character. His leading character always suffers from the lack of freedom, either openly or implicitly. He is prone to qualitative changes, i.e. he reaches the status of a free person when fighting with both physical and mental obstacles and limitations. Each leading character of George Orwell is unique in its own way, as s/he suffers from a different kind of liberty deprivation, but generally they are literary proofs that everyone can become free in a full sense of this word. On the contrary main characters of Ivan Bahrjanyj share same personal characteristics, they are close to real heroes, who can inspire readers, who prove that inner freedom is of a paramount importance for everyone, and who are sure that personal freedom should be gained only in tandem with national freedom.

Key words: Ivan Bahrjanyj, George Orwell, typological approach, free person, contrast, polarization, liberty, spiritual evolution, materialism, dignity.

ПЕРСОНАЖИ РОМАНОВ ИВАНА БАГРЯНОГО И ДЖОРДЖА ОРУЭЛЛА КАК ВОПЛОЩЕНИЕ ИХ КОНЦЕПЦИИ «СВОБОДНОГО ЧЕЛОВЕКА»

В статье рассматриваются центральные персонажи романов Ивана Багряного и Джорджа Оруэлла, их систематизируют с точки зрения их воплощения авторской концепции свободного человека. Особое внимание уделяется тем чертам характера героев, которые позволяют судить о наличии собирательного образа конформиста/нон-конформиста в романах авторов. Определены типологически общие и отличительные черты в особенностях художественной интерпретации свободного человека в работах Ивана Багряного и Джорджа Оруэлла.

Ключевые слова: Иван Багряный, Джордж Оруэлл, типологический подход, свободный человек, контраст, поляризация, духовная эволюция, свобода, материализм, достоинство.

Тема свободи у творчості Івана Багряного та Джорджа Орвелла розкриває залежність особистості та її світогляду від зовнішніх чинників. Її дослідження дає змогу сформулювати своєрідну концепцію «вільної людини», котра актуалізується у творчості письменників передусім через їх персонажів. Головні персонажі Івана Багряного та Джорджа Орвелла поділяють чимало спільних та відмінних рис, останні з яких пояснюються несхожістю зовнішніх обставин та неспівпадінням наборів їх якісних характеристик. Письменників об'єднує передусім використання автобіографічного методу [6; 7; 10]. Втім питання автобіографізму в романістиці Івана Багряного і Джорджа Орвелла вже було частково розкрито у попередній науковій розвідці «Біографічні паралелі як підстава типологічного вивчення творчості Джорджа Орвелла та Івана Багряного».

Метою даного дослідження є типологізація персонажів романів Івана Багряного та Джорджа Орвелла заради виявлення типологічних подібностей та відмінностей в авторському втіленні концепції «вільної людини».

Якщо розглядати персонажів Джорджа Орвелла як втілення загальнофілософської концепції «вільної людини», то жоден із них не підходить під дане визначення. Герої автора перебувають у полоні зовнішніх та внутрішніх обмежень, їм часто не вистає бажання щось змінювати. Д. Кавендіш та Р. Холлібертон акцентують на тому, що більшість із них про своїй природі є ескейпістами [10] та «антигероями» [11; 12], а тому їм легше ігнорували проблему або змиритися із її наслідками, аніж боротися за те, що вважають правильним.

У дебютному романі «Дні в Бірмі» Джордж Орвелл виводить образ Джона Флорі, бірманського службовця, який не вирізняється із загалу. У вільний час він пиячить, грає в азартні ігри, проводить час у «білому» джентльменському клубі за порожніми балачками. Втім у його характері є риса, яка імпонує авторові – Флорі таємно симпатизує місцевому населенню, визнає рівноправність культур колонізатора та колонії. При цьому він не наважується відкрито заявити про це: «Флорі прожив у Бірмі п'ятнадцять років, а у Бірмі ти вчишся не перечити суспільній думці» [13]. Основним засобом обмеження свободи Джона Флорі є страх відвертого нонконформізму. Герой не до кінця усвідомлює, що ним керує не так зовнішній вплив суспільних норм, як боягузтво, байдужість та небажання змінюватись. Тому для Флорі легше покривити душею, але не вийти із власної «зони комфорту», не завдати собі зайвого клопоту: «Флорі підписав публічну образу своєму другові. Він зробив це з тієї ж причини, з якої робив тисячі речей у своєму житті, тому, що йому бракувало маленької іскри мужності, потрібної, щоб відмовитись. Звісно, він міг би відмовитись, якби хотів. Але відмова означала б сварку з Еллісом і Вестфілдом. О, як він ненавидів сварки!... Було легше образити свого друга» [13]. Таким чином, головний герой роману «Дні в Бірмі» постає перед читачами як нікчемний егоїст. Його зовнішня свобода та свобода дії визначаються сильним впливом імперського суспільства, думці якого Флорі не наважується перечити.

Частково Джордж Орвелл виправдовує нерішучість Флорі подвійними стандартами колоніального суспільства, котре ладне подарувати людині всі свободи, окрім свободи слова. Згідно із консервативною мораллю свобода дії джентльмена практично необмежена, доки про його вчинки та слова нікому не відомо: «У Британії всі вільні. Ми продаємо наші душі привселюдно і викупуємо їх без свідків, лише між друзями. Але дружба практично не існує, коли людина стає гвинтиком у машині деспотизму. Свобода слова – нечувана річ. Всі інші свободи дозволені. Ти може бути п'яницею, неробою, боягузом, донощиком, збоченцем; але ти не маєш права на свою думку» [13]. Таким чином, Джордж Орвелл переводить проблему із особистісної площини у площину глобальну. Він наголошує, що як представник імперії у колонії Флорі не може порушити загальноприйнятні норми, навіть, якщо не згоден з ними. У есе «Стріляючи в слона» автор пише: «в момент, коли біла людина стає тираном, її власна воля знищена» [14]. Така психологічна та фізична залежність призводить до трагедії: герой завершує життя самогубством. Як зауважує Б. Крік «в результаті він вирішив втекти не лише від Імперіалізму, але й від будь-якої влади людини над людиною» [11]. Саме тому цей персонаж Джорджа Орвелла досить далекий від ідеалу «вільної людини», оскільки не зміг подолати психологічну залежність від суспільної думки.

У романі британця «Донька священика» головною героїнею є Дороті Хеєр, донька містечкового пастора. Окрім релігії та церкви дівчина не бачить сенсу життя і не має ніякої мети у ньому. Проблема полягає у тому, що її віра сліпа і не лише не приносить їй духовного звільнення, а навпаки придушує будь-які прагнення свободи. Р. Холлібертон зауважує, що Дороті «настільки запереचे себе, що її сутність випаровується і вона тимчасово залишається взагалі без сутності» [12]. Результатом надмірної релігійності Дороті стає втрата нею особистості, а отже й будь-якого натяку на свободу. Джордж Орвелл створює образ героїні, чи, скоріше, антигероїні, яка не просто залежна від зовнішніх обставин чи внутрішніх умовностей, але й не має бажання звільнитись. Однією з головних рис Дороті є її пасивність [11]. Їй легше жити у світі самообману, аніж знайти собі мету і прямувати до неї, тому втрата сліпої віри для дівчини майже фатальна: «ти ж повинен розуміти, наскільки все раптово стає іншим, коли світ раптово порожніє?» [13]. Переживши крах ілюзій, ця героїня губиться у своїй волі, свідомо ігнорує її.

У романі Джорджа Орвелла «За ковтком повітря» головний персонаж, на відміну від інших героїв автора, відчуває нестачу особистої свободи. Джордж Боулінг, життєрадісний торговий представник середнього віку, на думку Д. Кавендіша, просто одержимий ідеєю втечі [11]. Персонаж зазначає глибоку внутрішню залежність людини від суспільних та економічних факторів, котрі насправді не є життєво важливими: «Базовою проблемою таких, як ми, є уявлення, що нам є, що втрачати» [14]. Джордж Боулінг демонструє, що людина сама визначає норми власної поведінки і не порушує їх, навіть коли це суперечить її внутрішнім пориванням: «Тому що в нашому житті... ми не робимо того, що хотіли б... Це тому, що якийсь біс постійно штовхає нас до вічних ідіотизмів. Знаходиться час на все, окрім справді вартих речей» [14]. На його думку, основною причиною несвободи є психологічна залежність від певного способу життя, в якому все визначається категоріями «прийнятно – неприйнятно». Таким чином герой глибоко наближається до авторського ідеалу «вільної людини», відстоюючи власну внутрішню свободу, але його чекає дуже розчарування.

Гордон Комсток із роману «Нехай цвіте аспідистра» Джорджа Орвелла є уособленням модерного бунтівника проти соціально-економічної системи. Його протест набуває форми заперечення: він намагається опуститись «на дно», вважаючи, що тоді зможе стати вільним: «Йому подобалось думати, що під світом грошей знаходиться великий грішний підземний світ, у якому успіх і провал не мають значення» [15]. Г. Комсток звертається до ескейпізму як виходу із ситуації [11]. Для нього боротьба за внутрішню свободу виявляється у обмеженні власних зовнішньої свободи та свободи дії, хоча головна проблема персонажа полягає у зведених ним психологічних бар'єрах. Втім «одинокий хрестовий похід проти капіталізму» втрачає сенс, коли Комсток приймає відповідальність за кохану дівчину та їх майбутню дитину. Він відмовляється від ілюзій і намагається знайти місце у світі, котрий зневажав. Таким чином, цей персонаж Джорджа Орвелла проходить своєрідну духовну еволюцію, переоцінку цінностей, визнає власні помилки і шукає можливість реалізувати свою свободу по-новому.

Втім найпомітнішим у галереї образів Джорджа Орвелла є головний герой «1984» Вінстон Сміт. Зовні пересічна людина, в умовах тоталітарного контролю він проголошує квінтесенцію існування людства, підкреслює домінантність свободи волі за будь-якого фізичного чи психологічного тиску. Його устами Джордж Орвелл виражає свою найбільшу віру у

людину: «Я знаю, що ви зазнаєте поразки. У всесвіті є щось – я не знаю, якийсь дух, якийсь принцип – котрий ви не подолаєте... Дух Людини» [16, р. 222]. Саме віра у незламність духу, у вроджені гідність та благородство кожного, незалежно від статусу чи походження, дає змогу Джорджеві Орвеллу проголошувати незнищенність людини, визначати її прагнення свободи базовою потребою. Через персонаж Вінстона Сміта, автор демонструє, що кожен може стати прикладом для наслідування, для цього потрібно лише боротися за свою волю.

Більшість героїв Джорджа Орвелла є вихідцями із нижчого середнього класу, котрі живуть життям більшості, поділяють її страхи і надії. Письменник навмисне показує дійсність без прикрас, адже персонажі повинні бути впізнаними та викликати довіру. Втім кожен із персонажів автора по-своєму є нонконформістом та соціальним аутсайдером, і саме на фоні конфлікту із загалом розгортається його боротьба за необхідну свободу. Характерною рисою творів письменника є духовна еволюція героїв, якісні зміни у їх характері, які дають змогу персонажам наблизитися до ідеалу «вільної людини» в інтерпретації Джорджа Орвелла. Письменник визначає прагнення волі основним характеротворчим фактором, а також підкреслює домінуючі внутрішньої свободи у системі решти свобод.

На відміну від персонажів Джорджа Орвелла, кожен із яких є звичайною людиною із власними недоліками, герої Івана Багряного захоплюють читача. Як пишуть М. Сподарець та М. Балаклицький, що автор створює своєрідний тип українського героя ХХ століття, перемога якого є уособленням незнищенності нації [8]. Він – це сильна непересічна особистість, котру відрізняють «надлюдські» «цезарські» риси: феноменальний ресурс організму і всебічна обдарованість – пам'ять, інтелект і моральна твердість [6, с. 70]. Герої Івана Багряного належать до одного типу патріотичних борців за свободу та справедливості. Можна стверджувати, що Андрій Чумак («Сад Гетсиманський»), Максим Колот («Людина біжить над прірвою»), Григорій Многогірний («Тигролови»), Петро Сміян і Ата («Маруся Богуславка»), «Огненне коло» та Ольга Урбан («Розгром») – це збірні образи, «варіації на тему» української людини. М. Сподарець зауважує, що автора цікавить герой як носій певного комплексу ідей, а не процес їх формування [8], тому, на відміну від персонажів Джорджа Орвелла, в українського письменника не спостерігаємо еволюції героїв як невід'ємного атрибута. Вони доводять своє право залишатися незмінними, втілюючи морально-етичне та суспільно-громадське кредо автора.

Як вже зазначалося, може здатися, що Іванові Багряному притаманна зумисна героїзація своїх персонажів, втім ми погоджуємося із думкою Ю.Войчишина у тому, що «герої Багряного це втілення мрії, якою повинна бути українська людина, це його віра, що такою саме ця людина і є» [7, с. 82]. У цьому й полягає основна відмінність між персонажами Івана Багряного та Джорджа Орвелла: там, де британський автор змальовує можливість людини стати самодостатньою, духовно вільною, український письменник вже сприймає її такою, для нього «вільна людина» – це не мрія, а реальність.

Фактично, у романах Івана Багряного зображений типовий «сталевий» головний герой, основною рисою якого є прагнення волі. М. Балаклицький пише, що для нього свобода дорожча за безпеку, духовне самозбереження важливіше за фізичне [6, с. 80]. Про це відверто говорить Григорій Многогірний: «*Ліпше вмирати біжучи, ніж жити гниючи!*» [5, с. 42]. Подібний мотив знаходимо і у філософії життя Андрія Чумака: «*Ліпше умерти раз, умерти гордо, з незламаною душею, аніж повзати на колінах і вмерти двічі – морально і фізично*» [4, с. 272]. Більше того, персонажі Івана Багряного є носіями активної життєвої позиції, котра дає їм змогу розкритись і проявити свої найкращі якості. У романі «Людина біжить над прірвою» Максим Колот проголошує «*Я думаю, що хробакам Бог не потрібен... Хробаки Богові теж не потрібні*» [1, с. 26]. Саме завдяки мужності протистояти незгодом людина самоутверджується і стає вільною. У цьому аспекті персонажі Івана Багряного відрізняються від обережних, стриманих героїв Джорджа Орвелла, для яких навіть прийняття рішення про боротьбу є серйозним кроком вперед. При цьому обидва митці через своїх героїв декларують перемогу духовної свободи над фізичною неволею, адже вільною людина є доти, доки її внутрішню цілісність не зламано, доки вона не втратила гідності. У цьому й полягає основна типологічна подібність у трактуванні авторами «вільної людини».

М. Балаклицький доходить висновку, що важливою рисою вільної особистості Івана Багряного є усвідомлення свого покликання. Його герої – лідери, провідники мас, «будителі» національного духу [6, с. 74]. Ми не повністю згодні із таким визначенням, оскільки подібний підхід означав би особливий статус персонажів, своєрідне «месіанство». Головні герої Багряного є радше прикладами для наслідування, моральними та духовними орієнтирами, аніж «пастирями» чи «надлюдьми». Їх патріотизм типовий, оскільки для представників української нації цілком природно поширювати ідеї національного визволення. Письменник підкреслює, що кожен його персонаж робить власний вибір. Наприклад, у повісті «Огненне коло», присвяченій трагічній загибелі української дивізії СС «Галичина», Петро Сміян описує своїх товаришів як «дивізію романтиків», зауважуючи, що «*усподіжені в боротьбі за волю в ситуації безвихіддя стають романтиками, а часом навіть фантастами, що не змінює шляхетності й величі їх поривань...*» [2, с. 395]. Їх націоналізм не є агітаційним, адже людині не можна нав'язати любов до Вітчизни, персонажі Івана Багряного є носіями адекватної національної ідеї, яка несе в собі загрозу для цілісності тоталітарної машини. М. Сподарець називає їх героями-тираноборцями, сутність яких розкривається через героїчний конфлікт, адже у боротьбі з тоталітаризмом вони відстоюють власну гідність [8]. Саме у протиставленні бажання незалежності жорстокому тоталітарному контролю проявляється їх трагізм.

Персонажів українського письменника можна вповні схарактеризувати цитатою М.Хвильового, котру Іван Багряний обрав як епіграф до «Розгрома»: «*Я бачу перед собою нових невідомих людей – сильних, як леопард, прозорливих, як ЧеКа, і вільних, як Воля*» [3, с. 527]. Їхній триумф проявляється в мужності залишатися живими, в здатності зберегти гідність у кричущих ситуаціях та безстрашно приймати невідворотне. У більшості творів герої Івана Багряного перебувають в умовах зовнішньої несвободи та безвиході, піддаються різного роду психологічному та фізичному тиску. Втім Іван Багряний позиціонує їх як вільних людей, адже саме внутрішня свобода визначає світовідчуття особистості і дає змогу говорити про залежний статус.

При цьому важливо наголосити, що герої автора тісно пов'язують особисту волю із національною свободою свого народу. Як зазначає П. Маляр, у них знаходимо пряме продовження психологічного образу нової української людини, що не боїться загинути: після неї народяться нові люди, але страчена історична нагода ніколи не повториться [9, с. 622]. На відміну від персонажів Джорджа Орвелла, герої Івана Багряного захоплюють та надихають свого читача. Автор зовсім не створює галерею національних супергероїв чи, як визначає В. Сварог, «плакатних героїв» [9, с. 640], скоріше намагається довести, що кожна людина може бути такою ж цілісною. Як зауважує О. Керч, твердій життєвій дійсності автор протиставляє ще твердішого героя [9, с.490], який вирізняється із загалу лише важкою долею та силою духу, що дає змогу їм долати усі перешкоди та загартовує характер. У романі «Людина біжить над прірвою» Іван Багряний характеризує сучасного героя: «*цей герой – звичайна собі, сіренька, в лахміття вдягнена, заштовхана, стероризована, така собі мізерна людина 20-го століття... Лише з зарячим буремним серцем... З уперто зіпненими зубами... З очима, запаленими вогнем великої, нездійсненої мрії*» [1, с. 51]. Отже, як і у романах Джорджа Орвелла, у Івана Багряного основною умовою свободи людини є її внутрішня незалежність та свобода волі, у чому і вбачаємо основний типологічний збіг.

Типологічне зіставлення головних персонажів романів Івана Багряного та Джорджа Орвелла дає змогу говорити, що кожен із героїв є своєрідним втіленням «концепції вільної людини» відповідного письменника, а його історія дає змогу побачити вплив різноманітних життєвих обставин та її можливість залишитися собою, еволюціонувати чи навпаки деградувати. Більшість героїв Джорджа Орвелла залежать від економічних та соціальних факторів, суспільних умовностей та упереджень, а їх статус визначається на рівні «конформіст-нонконформіст». Зовнішня свобода та свобода дії персонажів значною мірою визначаються їхньою здатністю реалізувати внутрішню свободу. Кожному із літературних героїв Джорджа Орвелла бракує свободи у певному її аспекті, саме тому жодного із них не можна назвати «вільним». Британець зумисне зображає недосконалих, багато в чому не схожих між собою героїв, яких об'єднує трагізм внутрішньої чи зовнішньої залежності та боротьба за волю. У романістиці Івана Багряного основним фактором зовнішнього впливу є політичний. Він обмежує можливість самореалізації та самоідентифікації героїв, але не здатен вплинути на їх внутрішню свободу. Персонажі українського автора належать до одного типу – переважно це цілісні особистості, котрі борються за право залишатися такими навіть за несприятливих обставин. Подібна схожість протиставляється різноманіттю Джорджа Орвелла. Втім попри цю типологічну відмінність на рівні характеротворення варто зауважити, що герої обох авторів є носіями базових моральних та суспільних цінностей, серед котрих найчастіше домінує саме прагнення свободи, що і визначає їхню подібність. Іван Багряний та Джордж Орвелл використовують своїх героїв у ролі «лакмусових папірців», чия поведінка та особливості світогляду дозволяють робити висновки про можливість існування повністю вільної особистості у конкретних умовах. Саме тому вони іноді навмисне застосовують прийом контрасту, демонструючи віддаленість того чи іншого персонажу від авторського ідеалу.

Відмінною рисою романістики письменників є здатність їх персонажів до змін. Герої Івана Багряного досить близькі до ідеалу «вільної людини». Вони вирізняються на високою ідейністю, твердістю характеру, моральністю та прагненням свободи. Із розвитком сюжету герої українського автора проявляють найкращі риси, долають фізичні та моральні перешкоди, але за своєю суттю залишаються незмінними. У творах Джорджа Орвелла, навпаки, спостерігається тенденція персонажів якісно еволюціонувати: вони розкривають себе із невідомих сторін, приходять до несподіваних висновків, змінюються у процесі боротьби за власну свободу. У цьому полягає одна із найбільших типологічних відмінностей у творчості авторів. Ще однією характерною рисою персонажів Івана Багряного є ототожнення власної свободи із національною. У Джорджа Орвелла дана проблема не знаходить свого прямого відображення у більшості творів. Його персонажі більше залежать від соціально-економічних та психологічних факторів впливу.

Загалом Іван Багряний та Джордж Орвелл обирають протилежні методи художнього втілення власної «концепції вільної людини». Герої Івана Багряного сміливо можуть слугувати зразками для наслідування, оскільки виступають носіями основних моральних цінностей цілого людства та українського народу зокрема, персонажі Джорджа Орвелла часто є «антигероями» і демонструють «як робити не треба». Тобто автор акцентує важливість свободи, демонструючи наслідки її відсутності. Втім обидва письменники, користуючись різними засобами, доходять одного висновку та зображають волю людини як одну із найбільших цінностей, котрі визначають особистість, і за яку варто боротись.

Література:

1. Багряний І. Людина біжить над прірвою : Роман / Багряний І. Вибрані твори. Т. 2. – К. : Юніверс, 2006. – С. 5–378.
2. Багряний І. Огненне коло: Повість / Багряний І. Вибрані твори. Т. 2. – К. : Юніверс, 2006. – С. 378–526.
3. Багряний І. Розгром: Повість-вертеп / Багряний І. Вибрані твори. Т. 2. – К. : Юніверс, 2006. – С. 527–652.
4. Багряний І. Сад Гетсиманський / Іван Багряний. – К. : Наукова думка, 2001. – 548 с.
5. Багряний І. Тигролови: роман / Іван Багряний; післямова Ніни Бернадської. 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2012. – 308 с. : іл. – (Класна література).
6. Балаклицький М. «Нова релігійність» Івана Багряного : Монографія / М. Балаклицький. – К. : Смолоскип, 2005. – 167 с.
7. Войчишин Ю. Іван Багряний. Літературно-бібліографічна студія / Ю. Войчишин / Українська вільна академія наук. Серія Література. Ч. 10. – Вінніпег, Оттава, 1968. – 90 с.
8. Сподарець М. П. Іван Багряний – романіст (Проблематика та жанрово-стильова своєрідність) [Текст] : автореф. дис. канд. філол. наук. 10.01.01 – українська література / Сподарець Михайло Павлович; Національна Академія наук України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К., 1997. – 20 с. – укр.
9. Шугай О. Іван Багряний: нове й маловідоме. Есеї, документи, листи, спогади, нотатки, факти. Кн. 1. / О. Шугай. – К. : Смолоскип, 2013. – 960 с. + 48 іл.
10. Cavendish Dominic. Coming Up For Air Revisted: Orwell, England and the Idea of Escape. [Електронний ресурс] / Dominic Cavendish. – January 2010. – Режим доступу : www.finlay-publisher.com
11. Cavendish Richard. Publication of 1984, Published in History Today Volume: 49 Issue: 6 1999. [Електронний ресурс] / Rachel Halliburton. – Режим доступу : <http://www.historytoday.com/richard-cavendish/publication-1984>
12. Halliburton Rachel. Casting a modern eye on Orwell's A Clergyman's Daughter. [Електронний ресурс] / Rachel Halliburton. – Режим доступу : <http://www.orwellsociety.com/2012/03/06/casting-a-modern-eye-on-a-clergymans-daughter/>
13. Orwell G. Burmese Days; A Clergyman's Daughter [Електронний ресурс] / G. Orwell. – Режим доступу : <https://ebooks.adelaide.edu.au/o/orwell/george/o79b/index.html>
14. Orwell G. Coming Up for Air, Shooting an Elephant. [Електронний ресурс] / George Orwell // Politics and Letters. – Режим доступу : <http://orwell.ru/index>
15. Orwell G. Keep the Aspidistra Flying. [Електронний ресурс] / G. Orwell. – Режим доступу : <http://georgeorwellnovels.com/books/keep-the-aspidistra-flying/>
16. Orwell G. Nineteen Eighty-Four / G.Orwell. – London : Penguin Books, 1989. – 328 p.

УДК 800.855:81'25

І. Б. Кондратюк,

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

КОНФЛІКТНИЙ ДИСКУРС ЯК СЕРЕДОВИЩЕ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ СИТУАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДИСБАЛАНСУ

У статті проаналізовано конфліктний дискурс як середовище актуалізації комунікативної ситуації психологічного дисбалансу в прагматичному, інтерактивному та дискретному аспектах. З'ясовано онтологічні характе-